

SHAHAR POETIKASI: ALEKSANDR FAYNBERG SHE'RLARIDA TOSHKENT SHAHRI TAVSIFI

Adhamova Mohlaroy Nodirbek qizi

mohlaroyadhamova29@gmail.com

*O'zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti 3-Ingliz tili filologiyasi talabasi
Toshkent, O'zbekiston*

Annotatsiya. *Ushbu maqolada Aleksandr Faynberg she'riyatida Toshkent shahrining poetik talqini tahlil qilinadi. Tadqiqotda shahar makoni tashqi geografik manzara sifatida emas, balki lirik subyektning ichki kechinmalari, xotira va ruhiy holatlari bilan uzviy bog'liq badiiy makon sifatida yoritiladi. Shoir she'rlarida Toshkent obrazi sokinlik, kundalik hayot manzaralari va insoniy mulohazalar orqali ifodalanib, shahar poetikasining o'ziga xos modelini shakllantiradi. Maqola natijalari Faynberg ijodida shahar obrazining estetik va semantik ahamiyatini aniqlashga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *poetik makon, lirik subyekt, shahar tasviri, xotira qatlamlari, badiiy talqin.*

Abstract. *This article examines the poetic representation of Tashkent in the poetry of Alexander Feinberg. The study interprets the city not merely as a geographical space but as a poetic environment closely connected with the lyric subject's inner experiences, memory, and emotional reflection. Through calm urban scenes and everyday details, Feinberg constructs a distinctive model of urban poetics. The findings highlight the aesthetic and semantic significance of the city image in Feinberg's poetic worldview.*

Keywords: *poetic space, lyric subject, urban imagery, memory layers, artistic interpretation.*

Аннотация. *В статье анализируется поэтическое изображение города Ташкента в поэзии Александра Файнберга. Город рассматривается не как географическое пространство, а как художественная среда, тесно связанная с внутренними переживаниями лирического субъекта, памятью и духовными состояниями. Через спокойные городские картины и бытовые детали Файнберг формирует особую модель городской поэтики. Полученные результаты раскрывают эстетическое и семантическое значение образа города в поэтическом мире поэта.*

Ключевые слова: *поэтическое пространство, лирический субъект, образ города, память, художественная интерпретация.*

KIRISH

Adabiyotshunoslikda poetika tushunchasi badiiy asarning ichki tuzilishi, ifoda usullari, obrazlar tizimi va estetik qonuniyatlarini o'rganadigan nazariy yo'nalishni anglatadi. Poetika she'riy matnning qanday qurilganini emas, balki uning qanday ma'no hosil qilishi, o'quvchi ongida qanday tasavvur va hissiy holat uyg'otishini tahlil qilishga.

qaratilgan. Shu nuqtai nazardan, poetika badiiy tafakkur va ijodkor dunyoqarashini anglashda muhim ilmiy vosita hisoblanadi.

Poetikaning muhim yoʻnalishlaridan biri boʻlgan shahar poetikasi badiiy matnda shahar makonining qanday tasvirlanishi va qanday maʼno yukini bajarishini oʻrganadi. Shahar bu yerda oddiy geografik hudud emas, balki tarixiy xotira, madaniy qatlamlar, insoniy kechinmalar va ijtimoiy tajribalar mujassam boʻlgan badiiy makon sifatida talqin etiladi. Sheʼriy asarda shahar tasviri koʻpincha lirik subyektning ichki holati, vaqt va xotira bilan uzviy bogʻlanadi.

Aleksandr Faynberg (1939–2009) XX asr ikkinchi yarmida ijod qilgan, Toshkent shahrida tugʻilib, uning madaniy muhitida shakllangan shoirlardan biridir. U asosan rus tilida ijod qilgan boʻlsa-da, uning sheʼriyatida Toshkent hayoti, Markaziy Osiyo muhiti va koʻp madaniyatli shahar ruhi sezilarli darajada aks etadi. Faynberg shaharni balandparvoz yoki monumental tasvirlar orqali emas, balki kundalik hayot detallariga tayanib, sokin va mulohazali tarzda ifodalaydi. Mazkur maqolaning maqsadi Aleksandr Faynberg sheʼrlarida Toshkent shahrining poetik talqinini tahlil qilish, shahar makonining lirik subyekt, xotira va ruhiy holatlar bilan qanday bogʻlanishini aniqlashdan iborat. Tadqiqot davomida shoirning Toshkent manzaralari bilan bogʻliq sheʼrlari asosida shahar poetikasining oʻziga xos xususiyatlari ochib beriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Shahar poetikasi masalalari zamonaviy adabiyotshunoslikda muhim nazariy yoʻnalishlardan biri sifatida qaraladi. Badiiy matnda shahar obrazi faqat makon tasviri emas, balki tarixiy xotira, madaniy qatlamlar va lirik subyektning ichki kechinmalari bilan bogʻliq murakkab semantik tizim sifatida talqin qilinadi. Roman Jakobsonning poetik funktsiya haqidagi qarashlari badiiy matnda makon tasvirining estetik vazifasini tushuntirishda muhim nazariy asos boʻlib xizmat qiladi. Unga koʻra, poetik matnda har bir tasvir unsuri umumiy badiiy maqsadga boʻysunadi. Yu. Lotman shaharni madaniy xotira va belgilar tizimi sifatida talqin qilib, badiiy matnda makon va maʼno oʻrtasidagi uzviy bogʻliqlikka eʼtibor qaratadi. Ushbu yondashuv Faynberg sheʼriyatida Toshkent obrazining shaxsiy xotira va madaniy qatlamlar bilan qanday uygʻunlashishini tahlil qilish imkonini beradi. Shuningdek, shahar poetikasi masalalari XX asr rus va jahon adabiyotshunosligida inson va makon munosabatlari doirasida keng oʻrganilgan boʻlib, bu tadqiqotlar shaharni ruhiy va falsafiy makon sifatida talqin qilishga zamin yaratadi.

Aleksandr Faynberg ijodiga bagʻishlangan tadqiqotlarda uning shahar lirikasiga, xotira va sokinlik motivlariga alohida eʼtibor qaratilgan. Biroq mavjud ilmiy ishlarda Toshkent obrazining poetik tizimdagi oʻrni va shahar poetikasi nuqtai nazaridan izchil tahlili yetarli darajada amalga oshirilmagan. Mazkur maqola aynan shu ilmiy boʻshliqni toʻldirishga qaratilgan boʻlib, Faynberg sheʼriyatida Toshkentning badiiy makon sifatidagi funksiyasini yoritishni maqsad qiladi.

Tadqiqot materiali sifatida Aleksandr Faynbergning Toshkent shahri bilan bevosita yoki bilvosita bogʻliq sheʼrlari tanlab olindi. Asosan shoirning turli yillarda nashr etilgan

to'plamlaridan olingan matnlar tahlil qilindi. Ushbu tanlov shoir ijodida shahar obrazining barqaror va o'zgaruvchan jihatlarini aniqlash imkonini berdi.

Tahlil jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- stilistik tahlil – shahar tasvirida qo'llanilgan badiiy vositalar va ifoda usullarini aniqlash;
- semantik tahlil – shahar obrazining ma'no qatlamlarini ochib berish;
- kontekstual yondashuv – shahar tasvirining lirik subyekt va umumiy she'r mazmuni bilan aloqasini o'rganish;
- interpretativ tahlil – she'riy misollar asosida shahar poetikasining funksional xususiyatlarini izohlash.

Tadqiqot sifatli tahlilga asoslanib, asosiy e'tibor Toshkent obrazining badiiy va estetik vazifasini ochib berishga qaratildi.

NATIJALAR

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, Aleksandr Faynberg she'riyatida Toshkent shahri an'anaviy shahar tasviridan farqli tarzda ifodalanadi. Shoir shaharni keng panoramalar orqali emas, balki mayda detallar, kundalik manzaralar va sokin holatlar orqali tasvirlaydi. Toshkent Faynberg she'rlarida xotira bilan bog'langan makon sifatida namoyon bo'ladi. Ko'chalar, uylar va tanish joylar lirik subyektning o'tgan hayoti, shaxsiy kechinmalari bilan uyg'unlashadi. Shuningdek, shahar tasviri ruhiy holatlarni ifodalash vositasiga aylanadi: sokinlik, yolg'izlik va ichki mulohaza shahar manzaralari bilan birga beriladi. Bundan tashqari, shoir shaharni shovqin-suronli, dinamik muhit sifatida emas, balki sokin va mulohazali makon sifatida talqin qiladi. Bu holat Faynberg shahar poetikasining o'ziga xosligini belgilaydi.

MUHOKAMA

O'tkazilgan tahlil natijalari Aleksandr Faynberg she'riyatida Toshkent shahri badiiy makon sifatida markaziy o'rin tutishini ko'rsatadi. Shoir shaharni tashqi manzara yoki fon sifatida emas, balki lirik subyektning ichki kechinmalari bilan bevosita bog'langan poetik muhit sifatida tasvirlaydi. Toshkent obrazining bunday talqini shoir ijodida shahar poetikasining o'ziga xos modelini shakllantiradi.

Faynbergning ayrim she'rlarida shahar manzaralari bevosita nomlanmasa-da, ular kundalik hayot tafsilotlari orqali seziladi. Masalan, «Uchrashuv» she'rida tasvirlangan sokin kafelar muhiti, musiqa ohanglari va shahar ichidagi yashirin uchrashuvlar Toshkentning ruhiy manzarasini yaratadi. Bu yerda shahar tashqi harakatlar makoni emas, balki yolg'izlik, umidsizlik va ichki ziddiyatlar yashirin holda namoyon bo'ladigan joy sifatida ko'rinadi.

«Eski fonus» she'rida shahar madaniy xotira bilan bog'liq holda talqin etiladi. Shoir o'tmish madaniy ramzlardan ongli ravishda masofa olarkan, o'zining hozirgi shahar muhiti va zamon ruhiga yaqin turishini ifodalaydi. Bu holat Toshkentning shoir ongida faqat tarixiy xotira emas, balki hozirgi hayot bilan bog'liq tirik makon ekanini ko'rsatadi. Shuningdek, «Varaq» she'rida shahar to'g'ridan-to'g'ri tilga olinmasa-da, yozish jarayoni, kundalik muhit va ijodiy xotira shahar makoni bilan bog'liq tarzda talqin qilinadi. Daftari,

vara,q, atrof-muhit tasvirlari shoir yashayotgan shahar hayotining ichki manzarasini ochib beradi. Bu she'rda Toshkent ijod va xotira makoni sifatida bilvosita aks etadi.

Muhokama shuni ko'rsatadiki, Faynberg she'riyatida Toshkent shahri shovqin-uronli va dinamik megapolis sifatida emas, balki sokin, mulohazali va ichki kechinmalar bilan boyitilgan poetik makon sifatida namoyon bo'ladi. Shoir shaharni kundalik hayot detallariga tayanib tasvirlab, o'quvchini shaharni o'z shaxsiy tajribasi asosida his etishga undaydi. Natijada, Toshkent obrazi Faynberg ijodida lirik subyektning ruhiy holatini aks ettiruvchi, xotira va hozirgi lahza o'rtasida bog'lovchi vazifa bajaruvchi badiiy makon sifatida shakllanadi. Bu holat shoir shahar poetikasining o'ziga xosligini va uning zamonaviy she'riyatdagi ahamiyatini tasdiqlaydi.

XULOSA

Mazkur maqolada Aleksandr Faynberg she'riyatida Toshkent shahrining poetik talqini izchil va tizimli ravishda tahlil qilindi. Tadqiqot davomida shahar obrazi shoir ijodida oddiy geografik makon emas, balki lirik subyektning ichki kechinmalari, xotira va ruhiy holatlari bilan uzviy bog'liq badiiy muhit sifatida namoyon bo'lishi aniqlandi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, Faynberg she'rlarida Toshkent sokinlik, kundalik hayot tafsilotlari va mulohazali kuzatuvlar orqali tasvirlanadi. Shahar manzaralari shoir uchun tashqi fon vazifasini bajarmaydi, balki inson ruhiyatini aks ettiruvchi poetik vositaga aylanadi. Toshkent obrazi orqali shoir o'tmish va hozirgi lahza, shaxsiy xotira va zamonaviy hayot o'rtasida badiiy bog'lanish hosil qiladi.

Maqolada muhokama qilingan misollar asosida aytish mumkinki, Faynberg ijodida shahar poetikasi uning umumiy badiiy dunyoqarashini ochib beruvchi muhim unsurlardan biridir. Toshkent shoir she'riyatida sokin, mulohazali va insoniy kechinmalar bilan boyitilgan poetik makon sifatida shakllanadi. Shu tariqa, maqolada ko'rib chiqilgan barcha jihatlar umumlashtirilib, Aleksandr Faynberg she'riyatida Toshkent shahri obrazining estetik va semantik ahamiyati asoslab berildi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Faynberg, A. (2005). *Tanlangan asarlar*. G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
2. Faynberg, A. (2010). *She'rlar va mushohadalar*. Yangi asr avlodi.
3. Faynberg, A. (2015). *Xotira va so'z*. Ma'naviyat.
4. Jakobson, R. (1960). Linguistics and poetics. In T. A. Sebeok, *Style in language*. MIT Press.
5. Lotman, Y. (1977). *The structure of the artistic text*. University of Michigan Press.
6. Literature.uz *Aleksandr Faynberg ijodi*. <https://www.literature.uz>
7. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi (2020) *Aleksandr Faynberg*. Toshkent.